

Marta Sanchís i Maite Murria (Càritas), Meritxell Vidal (MLP), Irene Alerm i Catalina Parpal (MEG)

Situem l'adolescent:

Probablement l'adolescència constitueix el **període de la vida** més clarament ambigu tant per aquelles i aquells que el travessen com pels qui l'intenten entendre (progenitors, educadors, professionals, etc.).

Les i els adolescents són a la vegada **vulnerabilitat i construcció de futur; dependència i autonomia, risc i expectatives.**

També es dona un **procés de personalització**, un conjunt de canvis biològics, maduratius, emocionals, relacionals, adaptatius, després dels quals el noi o la noia serà diferent i tindrà consciència de ser diferent, d'haver deixat enrere etapes de la seva vida. L'adolescència, tot i ser socialment condicionada, també és evolutiva. És un temps de canvis, de modificació de les formes de ser i actuar, d'incerteses sobre el món propi i sobre el lloc d'un en el món.

Actualment el percentatge d'adolescents entre 15 i 19 anys a Catalunya es situa entorn el 4,5% respecte a la població en general. Una dada que en el futur i per raons demogràfiques anirà a la baixa- van néixer menys infants i actualment la taxa d'immigració d'aquestes edats s'ha aturat o baixat perquè sovint ja no hi ha tant reagrupament familiar o bé les famílies immigrades tornen al seu país d'origen.

1. MARC LEGAL

Conjunt de lleis que emmarquen els drets bàsics de les persones i l'atenció a col·lectius en condicions de risc d'exclusió, així com d'altra específica en relació a l'àmbit d'infància i famílies.

Àmbit internacional

- **Declaració Universal dels Drets Humans**, aprovada per l'assemblea de l'ONU 10 de Desembre de 1948
- **Declaració dels Drets dels Infants**, proclamada per l'assemblea de l'ONU el 20 de Novembre de 1959

- **Convenció sobre els Drets de l'Infant**, aprovada per l'assemblea general de l'ONU el 20 de novembre de 1989. Especialment els articles 27 (dret a un nivell de vida adequat) i el 28 (dret a l'educació).

Àmbit Estatal

- **Ley 39/2006**, de 14 de desembre, de **Promoción de la Autonomía Personal y Atención a las personas** en situació de dependència.

Àmbit autonòmic

- **Decret 338/1986**, de 18 de novembre, de regulació de **l'atenció a la infància i adolescència amb alt risc social**.
- **Resolució 194/ III, de 07 de març de 1991**, del Parlament de Catalunya sobre els **Drets dels Infants**.
- **Llei 4/1994, de 20 d'abril, d'administració institucional, de descentralització, de desconcentració i de coordinació del Sistema Català de Serveis Socials** (DOGC 1890, de 29.04.1994)
- **Decret 284/1996 de regulació del Sistema Català de Serveis Socials**, actualitza les condicions funcionals i la tipologia de serveis i establiments socials.
- **Decret 27/2003**, de 21 de gener, de **l'Atenció Social Primària**, amplia la cartera de serveis socials
- **Llei 13/2006**, de 27 de juliol, de **prestacions socials de caràcter econòmic** de la Generalitat de Catalunya. Formula i reconeix, per primer cop a l'Estat, el Llidar de la Pobresa (Índex de renda de suficiència: IRS)
- **Llei 12/2007**, d'11 d'octubre, de **Serveis Socials de Catalunya** Defineix el nou de l'actuació emmarcament social de les administracions públiques de Catalunya
- **Llei 12/2009**, del 10 de juliol, **d'educació**.
- **Llei 14/2010**, del 27 de maig, dels **Drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència**.(Art.12.2. *Els poders públics han de proporcionar la protecció i l'assistència necessàries a les famílies perquè puguin assumir plenament llurs responsabilitats*).

2. ANÀLISI, DADES I REFLEXIONS SOBRE LA SITUACIÓ DELS I LES ADOLESCENTS

A continuació ens aproximarem, des de diferents prismes que aporten visions diferents i alhora complementàries, als adolescents. Es concreten en 8 punts: La família, l'habitatge, l'educació, el temps lliure, la participació, les Tic, el món laboral i la salut.

2.1 L'adolescent en l'àmbit familiar

Pel que fa a les **relacions familiars** volem senyalar les tendències més rellevants:

D'una banda, hi ha un seguit de llars familiars on la **comunicació** entre progenitors i fills/es és més **fluida i democràtica**. El que fa uns anys endarrere eren relacions jeràrquiques han donat pas a d'altres basades en uns vincles més fonamentats en l'afecte i la confiança, la qual cosa reverteix, positivament, en el desenvolupament dels i les adolescents i l'assumpció progressiva de responsabilitats. Així doncs, es tendeix a guardar un **equilibri entre la funció socialitzadora, educativa, afectiva i de control**.

D'altra, també s'observen dinàmiques familiars on, com a conseqüència de diferents **crisis** que acumulen les famílies (econòmiques, relacionals, laborals ...) es dona una **alteració en l'assumpció de rols**. Així doncs els pares i mares tendeixen a posicionar-se com a "iguals" respecte els seus fills/es adolescents, produint-se una **pèrdua d'autoritat i de referències mitjançant les quals transitar cap a la vida adulta**.

Per últim, destacar que en algunes famílies s'observen **dificultats** importants a nivell **relacional**. Són progenitors que han establert relacions de **parella conflictives**, on es pot donar l'ús de la violència –emocional i/o física – de forma bidireccional o bé dirigida cap a la dona. Els fills/es i, per tant també els adolescents, que creixen en aquests contextos, assumeixen un **risc significatiu** de reproduir aquest sistema relacional, bé cap els seus propis pares (i especialment mares) o en les seves futures relacions de parella. Entre els nois i noies medicalitzats per la salut pública com a resposta a la situació de trencament entre nois i noies i pares i mares, hi ha una tendència més alta a medicalitzar les noies que als nois.

Pel que fa a les **relacions de parella** que estableixen els i les adolescents, senyalem com a més significatiu:

La **precocitat** en les primeres relacions, que permeten explorar la vessant afectivo-sexual. S'observa embaràs precoç en noies amb poca xarxa, amb relacions familiars conflictives, amb pares i mares que les sostenen poc a nivell emocional.

Impacte de la crisi en els i les adolescents des de la convivència familiar

Pel que fa a la família en la **vessant sustentadora dels fills/es**, observem un empobriment progressiu d'aquestes. Tal i com es recull en l'article de Càritas "*L'empobriment de les famílies: infants sense futur, societat sense horitzó*", els darrers estudis socioeconòmics ens mostren que Espanya forma part del conjunt de països on la pobresa afecta, amb major magnitud, a la població infantil que en d'altres sectors de la població. La darrera edició de l'Enquesta de Condicions de Vida situa la **pobresa infantil moderada** en el **26.5%**. L'oficina estadística de la Unió Europea defineix aquest tipus de pobresa com aquella que pateixen les llars on els ingressos econòmics són inferiors al **60%** de la mitjana del país. A efectes pràctics, això significa que són famílies que no arriben a final de mes, no poden respondre a despeses imprevistes o no es poden permetre un àpat de carn, peix (o equivalent per vegetarians) cada dos dies.

En relació a **Catalunya**, les taxes de pobresa infantil són superiors a la mitja de la UE-15, així doncs el **23.7%** dels infants que viuen a Catalunya ho fan per sota del llindar de la pobresa.

Aquestes xifres, signifiquen que tant a Espanya com a Catalunya **un de cada quatre** infants viu en les condicions de vida referides anteriorment, és a dir en situació de pobresa.

Entrant, més en detall, entorn com són les llars pobres, senyalem:

- A Espanya hi ha **1.728.400** famílies en les que tots els membres, en edat de treballar, estan a l'atur. A Catalunya li corresponen **225.000 llars**
- El **62%** de les llars, on no treballa cap membre, estan en risc que els infants visquin en situació de pobresa
- El **29%** de les llars, on únicament treballa una persona, estan en risc que els infants visquin en situació de pobresa
- El **16%** de les llars, on treballen dues o més persones, estan en risc que els infants visquin en situació de pobresa. Aquesta xifra ens indica que el fet que els dos adults de la família treballin no genera els ingressos suficients per sortir del llindar de la pobresa. Això és degut a la precarietat de les condicions laborals que, entre d'altres conseqüències, comporta una baixa remuneració.

- Els infants i adolescents que viuen únicament amb un adult de referència solen acumular més risc de pobresa. Ens estem referint a les famílies monoparentals, majoritàriament, encapçalades per dones, on la precarietat en el treball, quan n'hi ha, i la impossibilitat de conciliar vida laboral i familiar, deixen els infants en una clara situació de desavantatge que eleva el risc d'acabar patint una situació de pobresa.
- En relació a l'impacte dels costos de l'habitatge, el **61.2%** de famílies amb fills/es menors, tenen un nivell alt d'endeutament provocat pel fet d'haver recorregut al crèdit hipotecari. En el ben entès que la família encara pugui fer front a les elevades quotes mensuals deixa als seus membres en una situació de precarietat econòmica.

L'any **2010**, el **14.5%** de les famílies amb infants tenien dificultats per fer front al pagament del lloguer o hipoteca. Actualment, considerant les xifres d'atur, aquest índex ha continuat augmentant.

La situació de pobresa dels adults afecta directament al desenvolupament emocional, físic i social de l'adolescent.

Provar de traduir les xifres anteriors en el significat que hi ha al seu darrera ens obliga a referir-nos, necessàriament, a l'incompliment de **Drets** bàsics per part dels governs i a l'empitjorament de les **condicions de vida** de les persones – infants, adolescents, joves, adults i grans- .

Actualment, no només estan augmentant el nombre d'infants i adolescents que pateixen una situació de pobresa sinó que s'aguditza la forma de patir-la. Parlem doncs, d'infants i adolescents que:

Pertanyen a famílies que **no tenen els recursos econòmics suficients** per fer front a les despeses bàsiques (alimentació, habitatge, subministraments, medicaments, tractaments mèdics...)

Viuen en un **context familiar** caracteritzat per l'**estrès emocional**, provocat pel patiment que genera viure en una situació de privació constant. Això es tradueix en conflictes, major probabilitat de patir desatenció, somatitzacions...

Tenen major risc de patir **fracàs escolar** (segons la FEDAIA, el 29% dels infants espanyols que en pateixen presenten factors de risc) donat que a les situació de privació en que viuen s'hi afegeix l'escàs accés a material escolar i a les TIC, les dificultats per assistir a l'escola de forma continuada,...

S'agreugen els **problemes de salut física i també emocional i mental**: hi ha famílies que passen gana o que s'alimenten de forma molt precària, sense gairebé

ni tastar els aliments frescs. Hem vist l'augment de nens, nenes i adolescents que només fan un àpat al dia, majoritàriament a l'escola i com els seus cuidadors recorren al banc d'aliments per tal de poder estirar la precària economia amb la que malviuen. No poden fer front al pagament de tractaments odontològics i ulleres.

2.2 L'adolescent i l'Habitatge

En aquest apartat senyalem els aspectes més rellevants que conté l'Informe "*Amb sostre i sense llar*" de Càritas Diocesana de Barcelona,

Una Llar és:

- On tinc el meu espai, la meua intimitat. On ningú no pot entrar arbitràriament.
- Que puc traslladar de lloc, sense renunciar a la meua identitat. On em poden acollir si ja no puc viure en la que havia estat meua.
- Formada pels meus béns (pocs o molts). Pels meus somnis i els meus projectes. Per allò que hi comparteixo o el record d'allò que hi vaig compartir.
- El meu barri. El meu veïnatge, els amics. Els companys del parc, de banc o de jocs.

Les dificultats per l'accés a l'habitatge i la possibilitat de mantenir-lo són un dels elements essencials d'exclusió de les famílies amb fills/es.

Efectes d'un habitatge precari sobre la vida de les persones

- Viure amuntegats:

Una de les característiques que més incidència té en la vida de les persones que no poden disposar d'un habitatge propi és l'amuntegament. La manca d'espai pot provocar des de problemes de salubritat (manca de neteja i de manteniment dels edificis) fins plagues i altres conseqüències més de tipus social.

- Perdre la memòria a bocins:

Les persones i les famílies van canviant d'habitació buscant preus més adequats a la seva capacitat adquisitiva, però també un entorn més adequat, sobretot quan hi ha fills.

Viure en aquestes condicions agreuja qualsevol situació, dificultat o malaltia que ja es tinguéssim (malalties orgàniques i/o psíquiques, addiccions, maltractaments, etc.).

- Viure sense un espai vital propi i suficient produeix angoixa i estrès.

- Pot derivar en problemes físics, sovint somatitzacions, depressions i altres problemes de salut mental. I és un amplificador de problemes de dependència de substàncies tòxiques, així com de problemes de relació entre les persones, i desencadenant d'un augment de la violència.

L'impacte en la vida de menors i adolescents: Una empremta indeleble

- Manca d'espai vital per créixer (estudis, jocs, etc...)
- Dinàmiques inadequades
- Manca de seguretat
- La síndrome dels pares invisibles
- Mobilitat constant
- La fragilitat de la salut dels adolescents

Cosa que suposa una situació d'estrés emocional.

La majoria de les dificultats que pateixen els adolescents té a veure amb el camp emocional. També parlem de trastorns relacionats amb la son, que provoquen mals de cap, falta de concentració, dificultats cognitives (pèrdua de memòria, disminució dels reflexos, etc.), així com diversos símptomes com por,angoixa, enuresi, encopresi, irritabilitat i fins depressió.

Algunes malalties adquirides en la infància es convertiran en cròniques: afeccions respiratòries, com la bronquitis o l'asma i algunes de pell, que poden tenir el seu origen en habitatges mal ventilats i amb deficientes condicions higièniques.

Tot plegat acaba repercutint en la seva relació amb l'entorn, sobretot a l'escola i en l'àmbit familiar i en com afrontaran d'adults el seu futur a la societat.

2.3 Els adolescents en relació a l'educació

Bona part de la vida dels adolescents passa a d'institut on es duen a terme els estudis obligatoris fins als 16 anys. Alguns d'ells opten per continuar estudiant i altres per sortir de l'itinerari formatiu. Segons l'anuari 2011 de la Fundació Bofill, hi ha un abandonament educatiu prematur, del 24% -28,2 en el cas dels homes, i del 19,6 en el de les dones. La qual cosa acostuma a passar a l'adolescència. S'ha detectat que el problema, en part, és per la manca d'adhesió al sistema. Els adolescents arriben amb **dificultats bàsiques d'aprenentatge** no resoltes, la qual cosa els fa desvincular-se del sistema, el qual senten com a hostil. En aquest cas, l'espai de l'escola, com a espai de sentit comunitari i formatiu, desapareix o se'l veu com a innecessari i obstructiu de la seva realització futura.

En aquest sentit, a part de la necessitat de fer més atractiva l'escola, s'ha detectat la necessitat i importància de la família. Aquesta ha de tenir unes relacions positives amb l'escola; cal temps familiar per educar i donar lloc a un lleure actiu i cooperatiu.

El canvi constant de polítiques educatives (1x1; etc) que no són avaluades i canviades sense gaires criteris educatius (més aviat econòmics) creen un ambient d'incertesa tant en docents com en alumnes.

El nivell baix de les competències bàsiques fa veure que el problema que molts cops apareix a l'adolescència té una arrel més enllà. Per altra banda, alguns sistemes de treball que es duen a terme a Educació Infantil (racons, projectes,...) no es duen més enllà que aquesta edat.

L'educació més enllà de l'ensenyament: Cal parlar d'una educació integral de la persona (espais d'aprenentatge més enllà de l'escola i escola com a espai més enllà de transmissió de dades i informació).

L'abisme entre l'escola i la vida quotidiana queda reflectit, en bona part, en el poc ús que se'n fan de les TIC a l'escola.

En *El desconcert de l'educació*, de Salvador Cardús veurem que tot i que el llibre és de l'any 2000 aquest capítol ens serveix per contextualitzar una mica la relació dels adolescents amb el món i el seu entorn.

Els i les adolescents necessiten persones i institucions al seu costat que els acompanyi en la seva autonomia, que els escolti i que faciliti algunes respostes i els ajudin al:

- **Foment de l'autoestima:** que a casa i a l'escola hi hagi un marc emocional estable on l'adolescent se senti segur per tal d'actuar i desenvolupar-se amb garanties
- **Coneixement dels propis límits:** positivament; és a dir, expressant el que són i el què no, com a IDENTITAT.
- **Sentit comunitari:** la possibilitat de vincular-se a un projecte superior d'integració social.

Espai de comunitat per tal de desenvolupar-se: lleure (cau, esplai, associacionisme)
"El sentit comunitari permet a l'adolescent orientar la seva activitat de grup en una direcció personalment productiva. Des del centre d'esplai o de l'agrupament escolta; passant per l'associacionisme en qualsevol de les seves expressions i fins i tot el compromís polític o patriòtic, és interessant que l'adolescent pugui inscriure el

seu propi descobriment més enllà de la satisfacció egocèntrica dels seus gustos subjectius i immediats i que se senti lligat a un grup i aprengui a relacionar-s'hi.”

Perspectives de futur. Proporcionar les eines, la visió global i l'espai per a tal que puguin encarar-se amb fermesa al futur.

2.4 Els adolescents i l'ús del temps lliure disponible:

Els joves són el col·lectiu que, de mitjana, disposen de més temps lliure. A través d'estudis realitzats, declaren tenir unes 5 hores de temps lliure al dia. Aquesta disposició és major en els nois que en les noies, per tant, veiem com la disponibilitat de temps de lleure té un repartiment desigual, i en alguns casos, com la diferència entre nois i noies, aquesta desigualtat té l'origen en factors culturals com la reproducció social dels rols de gènere quant a obligacions com la col·laboració en les tasques domèstiques, repartides desigualment entre nois i noies: les noies declaren que dediquen el doble de temps a tasques domèstiques que els nois.

Activitats més practicades:

Algunes de les activitats que els joves diuen que fan força o molt són les següents: Practicar esports, escoltar música, estar amb els amics, mirar la televisió, fer servir l'ordinador i utilitzar el mòbil.

A més, en el cas dels joves obté una presència notable l'activitat sortir de bars, a fer unes copes de nit o anar a la discoteca.

Per contra, les activitats menys practicades són aquelles de caire cultural i de participació ciutadana com ara llegir llibres, jocs de taula, aficions artístiques, excursionisme, vida associativa, etc.

Lleure associatiu:

Aquí veiem un percentatge molt més baix que la resta d'activitats que realitzen els joves, així trobem que un 28% participa en entitats esportives i ja després, amb molta menys mesura, a entitats culturals amb un 8%, de cooperació i voluntariat un 7% i d'esplai i escoltisme un 5%. L'associacionisme relacionat amb altres matèries —estudiantil, polític, ecologista, etcètera— encara és molt menys important en els adolescents.

Pel que fa a les diferències entre els joves, les noies tendeixen a associar-se en la mateixa proporció en associacions culturals i esportives —tot i que entre els 15 i els 19 anys domina l'associacionisme esportiu—, mentre que els nois tenen més presència en les esportives. En el perfil dels associats entre la població general hi

destaca una major tendència a l'associacionisme entre la gent amb un nivell d'estudis elevat, tot i que els contrastos són molt menys marcats que en altres pràctiques culturals. Pel que fa al perfil dels associats joves s'ha de destacar que el percentatge d'homes és superior al de dones.

La vinculació a entitats o associacions abans dels 15 anys i quan tenen entre 15 i 18 anys canvia notablement, mostrant una davallada en els percentatges de participació que són molt notables pel que fa a la participació en activitats extraescolars, en esplais/agrupaments o en activitats culturals o recreatives. Sembla, per tant, que sí que hi ha un descens de l'associacionisme en el trànsit de l'edat infantil —en la qual s'és un "receptor" d'activitats— a la juvenil —edat en la qual el perfil d'activisme associatiu canvia. Segurament és per aquest abandonament de l'associacionisme infantil d'una part dels joves de menys edat que en l'evolució de la vida associativa de la població jove es detecta una lleugera tendència descendent en l'activisme associatiu dels individus respecte al que tenien abans. Sembla que en la transició de l'associacionisme infantil a l'associacionisme juvenil/adult hi ha una important deserció envers les associacions esportives en el cas de les noies i envers les associacions culturals en el cas dels nois.

2.5 En quins espais participen els i les adolescents?

En la etapa de l'adolescència, els i les joves **demanen poder participar de les coses que els afecten directament**, donant la seva opinió i sent partícips dels processos, transitant així cap a l'etapa adulta. Aquesta participació per tant no s'ha de donar en casos aïllats sinó que ha de formar part de tots els àmbits de la seva vida (**família, escola, amistats, societat, etc.**)

La participació infantil/juvenil es pot dividir amb quatre tipus qualitativament diferents, i en què la divisió es basa en el grau de complexitat de la participació, descartant valoracions o preferències per un o un altre. Els quatre tipus s'adapten a diferents objectius o demandes sense ser excloents entre si, i permeten alhora dividir-los en diferents subgrups o graus.

- **Participació simple:** que consisteix a prendre part en una activitat com a espectador o executant, sense participació en la preparació o coordinació de l'acte. Exemples d'aquest tipus de participació inclouen el fet de participar en un **esdeveniment cultural o esportiu**. En aquests esdeveniments, els espectador ses limiten a **seguir indicacions i respondre a estímuls**.
- **Participació consultiva:** en què els participants **brinden les seves opinions sobre un tema proposat**. La consulta pot variar principalment segons si és vinculant o no. Aquest tipus de participació és el més estès en

projectes orientats als joves, amb exemples com els **parlaments juvenils i les consultes públiques**.

- **Participació projectiva:** en què l'adolescent es converteix en un agent actiu participant en la **definició i l'elaboració dels objectius i les activitats d'un projecte**. Aquí el participant no genera un nou espai, però participa activament en la definició del projecte i la seva execució i avaluació. Exemples d'aquest tipus de participació són els projectes que inclouen formalment els menors en els òrgans de decisió, com els **consells escolars**.
- **Meta participació:** en què els adolescents exigeixen o **generen nous mecanismes de participació administrats autònomament**. Exemples d'aquest tipus són les diferents **associacions juvenils** que sorgeixen de l'interès dels infants i adolescents i que ells mateixos promouen.

Amb aquesta classificació es deixa de banda la jerarquia entre tipus de participació, i reconeix que la complexitat d'un procés participatiu no el fa superior o inferior, sinó que respon a les diferents capacitats i necessitats dels participants. Una altra fortalesa d'aquest enfocament és que no se centra únicament en la relació de poder entre menors i adults per definir el grau de participació dins d'un projecte, sinó que dóna més importància a la coherència entre objectius i metodologies i a l'adaptació a les capacitats i els desitjos dels destinataris.

2.6 Per a què, com i on fan servir les Tic?

Els i les adolescents viuen en un món marcat també per les tecnologies de la informació i la comunicació. Gairebé totes les àrees de la seva vida com ara l'educació, la diversió i les relacions socials, giren entorn la xarxa i els dispositius tecnològics sent aquests unes eines que en molts casos funcionen com a pont d'unió de la diversitat de mons de l'adolescent.

En paral·lel una de les principals característiques de l'ús de les mateixes és la capacitat interactiva on la multitasca i la mobilitat són elements essencials.

Estudis de l'Observatori Digital indiquen que

- més d'un **90% dels i les adolescents utilitzen de manera habitual el mòbil,**
- i un **98% l'ordinador i internet,** i
- un 90% videoconsoles i jocs d'ordinador.

Per contra l'ús de les tecnologies a l'**escola** encara es reduït i es situa al voltant del **20% dels alumnes** que utilitzen els nous mitjans tecnològics per a la seva educació.

Es dona el fenomen que els i les adolescents usen les TIC constantment, sovint en saben més que els seus progenitors, i alhora al ser una revolució tant profunda **no tenen referents que els ajudin a adquirir una valors de protecció, respecte, i participació en l'ús de les mateixes i d'internet**. Aquest desenvolupament tecnològic crea **nous espais i concepcions sobre la vida en societat i afecta als tipus de relacions socials que s'estableixen, bé sigui en el pla familiar, d'amistats, de l'escola, la cultura** i en darrera instància el paper de l'adolescent en el context social tant públic com privat. Hi ha diferents lògiques en l'ús i incorporació de les TIC en adolescents i adults.

L'ús d'internet permet una millora en els aprenentatges, en la comunicació, en l'oci i en la participació cívica. **Les xarxes socials d'iguals, amics i coneguts recolzen una sociabilitat horitzontal i es reconstrueix l'autoconcepte, l'autoestima**, i en general un ajustament psicosocial i de valors.

Les darreres notícies negatives però, entorn aquest tema els tenim amb els **Informers**, on un espai que podia ser positiu esdevé amb l'ús un espai negatiu on es critica i fins i tot es vexen els companys i els referents educatius, i en altres pràctiques com el **ciber assetjament**, segons dades facilitades per l'Injuve,

el 10,5% dels adolescents es veuen implicats en activitats d'assetjament via missatgeria instantània,

- el 4,6% per mitjà de xat,
- el 2,8% via correu electrònic i
- l'1% a través de fotografies i vídeos

Els dispositius tecnològics exposen als adolescents, a uns riscos derivats d'aquest mal ús en els que aquest assetjament en l'espai virtual esdevé una pràctica habitual i amb incidència en l'expressió de la conducta violenta. Els riscos els tenim en **l'addicció** a les TIC i la conseqüència disminució de relacions i activitats socials presencials, el sexting (enviament de fotografies i vídeos de caire sexual), el grooming (assetjament per part d'adults), el happy slapping (gravació i posterior distribució de conductes violentes cap a persones o l'entorn), el bulling...

D'altra banda, cada cop més adolescents també han trobat un canal, sovint anònim que els ajuda a resoldre les seves preguntes, inquietuds, neguits... sobre els temes que els preocupen. Aquest fet ens ha de fer plantejar si els i les adolescents tenen

el suficient acompanyament no només per fer ús de les TIC de manera responsables sinó també per trobar resposta als seus neguits.

Ens podem preguntar: quan ho fa un adolescent entra a internet... quin criteri aplica per contrastar la veracitat o no de la resposta que troba? Es deixa "enredar" per qui l'escolta en aquell moment? Qui l'educa i Com?

2.7 Els i les adolescents poden entrar en el món laboral?

Segons l'estudi "**Joves i ocupació a Catalunya 2012**" elaborat per CC OO, el **col·lectiu que més està patint la xacra de l'atur és el dels i les joves, que segueix creixent i incrementant la diferència amb el general, mantenint-se com a el principal problema entre els i les joves.**

Si la taxa general és d'un 21,95%, els joves menors de 25 anys superen en més del doble la mitjana general arribant fins a un 51'59%, essent el tram de **16 a 19 els qui registren la xifra més elevada amb un 72,91% d'atur.**

La taxa de població aturada de menors de 25 no tan sols creix, sinó que incrementa cada vegada més el diferencial amb la general. **La conjuntura general està afectant de forma específica i més agreujada al col·lectiu jove.** En algunes llars, no treballa cap membre; ni pares ni fills. A banda del problema que suposa pel manteniment de la família, preocupa la dificultat per crear un projecte de vida.

2.8 Els i les adolescents tenen cura del seu propi cos?

El **consum de drogues** ha passat d'estar associat a la marginalitat i l'exclusió social a ser una pràctica àmpliament estesa dins del col·lectiu juvenil, fins al punt que en alguns ambients pot considerar-se com a *normativa*, en el sentit que forma part de les **pràctiques normalitzades** (i que per tant funcionen com a mecanisme d'integració i cohesió grupal en contextos d'oci). En tant que conducta de risc, convé monitoritzar l'evolució d'aquests consums.

Població juvenil que ha consumit drogues en els darrers dotze mesos respecte el total de la població juvenil.

- Valors de referència de 0 a 100
- Població de 15 a 29 anys
- mitjana 10,1%
- homes 36,2%
- dones 23,7%

Tot i el descens de **l'hàbit de fumar** que es produeix al conjunt de la societat, és important observar l'evolució del fenomen en el col·lectiu juvenil. D'una banda, l'inici de l'hàbit de fumar està associat als **ritus de pas a l'edat adulta entre els i les adolescents**, en tant que fumar s'associa al món adult. D'altra banda, és interessant seguir l'evolució d'aquesta pràctica segons el gènere: si tradicionalment eren els homes els qui més fumaven, els canvis en els rols de gènere estan provocant una inversió en relació a l'hàbit de fumar entre nois i noies.

Població juvenil que fuma de manera diària o ocasional respecte el total de la població juvenil:

- Valors de referència de 0 a 100
- Població de 15 a 29 anys
- mitjana 37,3%
- homes 41,4%
- dones 33%

El **consum d'alcohol** ha sofert una important transformació al nostre país, i en bona part la població juvenil ha protagonitzat aquest canvi. Si entre el conjunt de la població l'hàbit de beure s'associa a la quotidianitat i als àpats, entre les noves generacions el consum d'alcohol per acompanyar àpats ha disminuït però, en canvi, ha crescut el consum associat a **contextos de festa i oci**. La iniciació al beure, que tradicionalment s'havia produït des de la pròpia família, avui en dia es dona en una major proporció a través del **grup d'iguals**: beure ha passat a formar part de l'imaginari juvenil associat a la festa i a la nit, ja sigui amb **moderació o amb desmesura**. Igual que passa amb l'hàbit de fumar, en relació al consum d'alcohol també podem apreciar una equiparació de les pràctiques segons el gènere: si tradicionalment beure era una pràctica fortament masculinitzada, actualment s'està equiparant i fins i tot invertint aquesta situació.

Població juvenil que practica consum d'alcohol de risc respecte el total de la població juvenil.

- Valors de referència de 0 a 100
- Població de 15 a 29 anys
- mitjana 2,6%
- homes 2,9%
- dones 2,4%

La joventut és un període vital que no només s'està allargant "per la banda de dalt" sinó que cada cop comença abans (entre els psicòlegs, per exemple, ja es parla de preadolescència per referir-se a l'adopció d'actituds i comportaments típicament adolescents per part dels grups d'edat tradicionalment associats a la infantesa). La **sexualitat** és un dels àmbits on es produeix aquest fenomen: és possible que acabi produint-se un augment de les relacions sexuals entre la població adolescent, el qual, si no es combina amb unes adequades intervencions en matèria de formació i informació sobre la sexualitat, poden produir un fort increment dels embarassos no desitjats. L'adolescència havia estat considerada, anteriorment, la franja que abasta dels 16 als 18 anys. Més tard, va passar a considerar-se entre els 14 i els 18 anys. Actualment, estem parlant gairebé dels 12 als 18 anys.

Embarassos entre les adolescents respecte el total de la població adolescent femenina.

- Valors de referència de 0 a 1000

11,8% de dones entre 14 i 17 anys

3. ALGUNES PROPOSTES

3.1 Propostes en relació a la família i la pobresa

- Situar l'atenció a la infància, l'adolescència i els joves com a eix central de les diferents intervencions.
- Garantir una renda bàsica que possibiliti cobrir les necessitats bàsiques (alimentació, habitatge, etc...)
- Garantir l'accés a beca de menjador i material escolar pels infants i adolescents, així com la creació de dispositius que ajudin a la conciliació de la vida laboral i familiar. Cal tenir en compte que els adolescents no dinen a l'escola, però de la mateixa manera s'ha de garantir l'alimentació adequada.
- Destinar ajuts a famílies amb infants i/o adolescents malalts.
- Oferir accés a l'escola per adolescents de 16 a 18 anys sense estudis i sense formació, en tant també són objecte de protecció per part de les administracions. Cal tenir en compte que també són infants.
- Atendre el cas de famílies amb infants malalts.
- Atendre el cas de nois de 16-18 anys amb poca preparació que tampoc poden ajudar a les seves famílies en situació de pobresa- vulnerabilitat.

- Apoderar les famílies per enfortir i millorar les relacions paternofilials.

3.2 Propostes en relació a l'habitatge

- Adhesió a l'estratègia europea: Un 2015 sense ningú al carrer.
- Desenvolupar la política d'Habitatge comptant amb la distribució de la població immigrada.
- Establir barems d'adjudicació d'habitatge social igualitaris i segons la realitat plural.
- Ampliar el dispositiu d'habitatge d'acollida temporal.
- Dotar de contingut l'article constitucional que garanteix el dret a un habitatge digne
- Fer complir la LAU.
- Deixar en mans dels poders locals el control del padró.
- Fomentar els habitatges d'inserció (art. 70 Llei de l'Habitatge).
- Modificar la Llei de Bases Legals.
- Perseguir l'intrusisme en el mercat immobiliari .
- Garantir l'accés a l'habitatge estable.
- Accessibilitat als habitatges de nova construcció.
- Dotar d'ajuts i recursos a les llars que promouen l'autonomia dels adolescents amb discapacitat, així com per a la supressió de barreres a l'habitatge que permetin l'autonomia dels adolescents dins de la seva llar.

3.3 Propostes en relació a l'educació

- Dissenyar un sistema educatiu, amb el consens de totes les forces polítiques i estable en el temps. Que impliqui el desenvolupament d'una escola pública de qualitat i tingui la flexibilitat suficient per donar cabuda a la diversitat de necessitats.
- Garantir la igualtat d'oportunitats en el sistema escolar possibilitant vies de comunicació entre els diferents nivells d'escolarització.
- Suport a l'aula per aquells adolescents malalts, o que han estat malalts amb anterioritat i han quedat seqüeles.

- Polítiques actives per lluitar contra el fracàs escolar.

3.4 Propostes en relació al temps lliure

- Cercar espais que promoguin el donar-se als altres, el compromís social, com a element generador de projecte de vida: projectes intergeneracionals, aprenentatge i servei, projectes d'emprenedoria social.
- Gaudir del fet de no tenir responsabilitats d'adults (en referència a la població de 16-18 anys).
- Polítiques que impulsin l'accés al lleure i l'esport pels adolescents amb dificultats – ja siguin aquestes discapacitats, econòmiques, sexuals, de situació irregular...

3.5 Propostes en relació a la participació

- Promoure i garantir els espais de participació democràtica, i de presa de decisió en relació a projectes i altres temes que els afecten. Cal tenir present que molts d'aquests nois ja no estan escolaritzats, i s'ha de vehicular la seva participació per nous canals, com ara els districtes, ajuntaments, serveis, etc.
- Permetre el vot als 16 anys a les consultes populars.

3.6 Propostes en relació les TIC

- Definir els Models preventius i proporcionar clarificació jurídica de les TIC en l'etapa de l'adolescència: Indicacions als pares; contextualització dels continguts –valors positius i negatius a la xarxa.
- Potenciar en els centres educatius i les aules d'ensenyament els principis cooperatius i d'educació en actituds i valors, així com línees clares d'alfabetització emocional, aprenentatge d'habilitats socials per a la defensa davant l'agressió, competència emocional necessària per al control dels impulsos agressius, i programes de mediació en conflictes quan s'escaigui, així com de reparació del dany causat a la víctima.
- Determinar protocols i programes específics per a la intervenció en conflictes–ciber abús. Especialment en relació als *Informers*.
- Fomentar l'ús de les TIC i de l'educació a distància. Especialment pels adolescents amb discapacitat.
- Control en la venda de videojocs a menors de 18 anys.

3.7 Propostes per la situació laboral

- **Formació i atenció per a adolescents en situació d'atur** que no van acabar els estudis i desitgen retornar al sistema educatiu.
- Promoure incentius econòmics per adolescents en situació d'atur que s'acullin a la formació ocupacional per a millorar la seva qualificació.
- Promoure **plans públics d'ocupació** per adolescents centrats en la combinació de forma teòrica i pràctica a les empreses (sistemes duals de formació-ocupació).
- Accés a la formació ocupacional regulada pels adolescents immigrants de 16 a 18 anys sense documentació, o en situació no regularitzada. Tenir present que no són infants.

3.8 Propostes pel que fa a la salut

- Atendre el fet que són els adolescents els més sensibles i afectats pels trastorns alimentaris: l'obesitat afecta el 12,5% de les persones d'entre 14 i 17 anys –l'any 2011, i l'anorèxia és la tercera malaltia crònica més freqüent de l'adolescència.
- Atendre el fet que hi ha una absència d'especialització en l'adolescent: infant/jove.
- Atendre la especificitat que demanden aquells adolescents amb malalties de llarga durada, i la seva relació amb el món de la salut. Cal tenir present que a partir dels 16 anys, es té dret a escollir.
- Els infants discapacitats i malalts han estat sobre protegits, i no tenen xarxes socials ni habilitats socials.
- Els adolescents immigrants viuen una irregularitat sobrevinguda. Accés al sistema sanitari.

4. BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

Observatori de la joventut. La realitat juvenil a Catalunya.

<http://www20.gencat.cat/docs/Joventut/Documents/Arxiu/Catalunya.pdf>

Observatori Català de la Joventut. Sistema d'indicadors sobre la joventut a Catalunya. Dades del 2009

Observatori Català de la Joventut. Sistema d'indicadors sobre la joventut a Catalunya. Dades del 2011

Informe Caritas. http://www.caritasbcn.org/ca/informes_propios/1813

Informe sobre la joventut. Observatori català de la joventut. 2005

Estat de la Joventut 2012: Observatori Català de la Joventut. La realitat juvenil a Catalunya. Observatori Català de la Joventut

OED_informe_TIC_families_cat . Informe

Mari-Klose, P. I Mari-Klose, M. (2012). *Crisi i pobresa infantil a Catalunya. Barcelona: UNICEFCatalunya.* A <https://www.unicef.es/cat/actualitat-documentacio/publicacions/crisi-i-pobresa-infantilcatalunya>

UNICEF España (2012). *La infancia en España. El impacto de la crisis en los niños.* Madrid. UNICEF España. A <https://www.unicef.es/actualidad-documentacion/publicaciones/la-infancia-en-espana-2012-2013>

INFORME FEDAIA. 2012. *La pobresa infantil a Catalunya.* Barcelona. Federació d'Entitats d'Atenció i Educació a la Infància i l'Adolescència.

Participació infantil i adolescent a la ciutat de Barcelona. Institut d'infància i món urbà. 2011

Infància, Adolescència i Família: un anàlisi del Panel de Famílies i Infància. IV Informe CIIMU 2012 -Carme Gómez-Granell.

http://www.ciimu.org/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=66&Itemid=65&lang=ca

Educació: Pàg. 191. Barcelona, Ed. La Campana, col·lecció Obertures, setembre 2000 (4a edició).

Aportacions de'n Jaume Funes : <http://www.jaumefunes.com/>

Anàlisi i abordatge de l'assetjament entre iguals mitjançant l'ús de les noves tecnologies.

<http://www20.gencat.cat/portal/site/Justicia/menuitem.6a30b1b2421bb1b6bd6b6410b0c0e1a0/?vgnextoid=8458fc4d968c5310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=8458fc4d968c5310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>

La influència de les tics a la vida quotidiana de les famílies i els valors dels adolescents. Observatori de l'Educació Digital. Universitat de Barcelona. Març 2011
A: <http://oed.ub.edu/informes/>

BUSQUET, Jordi; BALLANO, Sonia; ARANDA, Daniel; MEDINA, Alfons; MORÓN, Silvia; RUANO, Laura. "El uso de las TIC y la brecha digital entre adultos y adolescentes. Encuentros y (des) encuentros en la escuela y en el hogar". II Congreso Internacional Asociación española Investigación de la Comunicación . Málaga, 2010. A: <http://austica.wordpress.com/comunicaciones/>

Joves i Ocupació <http://www.ccoo.cat/acciojove/noticia/158510/estudi-de-joves-i-ocupacio-a-catalunya-2012>

<http://www.cristianismeijusticia.net/papers>

5. RECURSOS ENTITATS

Esmolet "El treball educatiu amb adolescents. L'experiència dels centre d'esplais"
(any 2004)

La Col·lecció L'Esmolet està composta per tot un seguit de documents que aprofundeixen en les bases contingudes en el **Projecte Educatiu d'Esplais Catalans**. Amb aquest seguit de llibres volem seguir avançant en la línia d'establir un **discurs pedagògic i metodològic** adreçat a millorar la feina que es fa dels esplais, i amb la finalitat sempre present de transformació i desenvolupament adequat de la nostra societat.

Sinopsi d'aquest llibre:

Què podem fer amb el grup d'adolescents de l'esplai? Si tenen ganes de fer coses diferents a les que han fet fins ara, com podem donar-los cabuda a l'esplai? Hi ha alguna manera de fer que s'impliquin i participin en les activitats? Com se'ls pot motivar?

Molts monitors i monitores s'han fet preguntes com aquestes. Tot i les dificultats inherents a l'etapa de l'adolescència, és un moment vital de grans possibilitats, de molta energia i idees, i el que tenim clar els monitors d'aquests grups és que no volem deixar que es perdin. Hi ha estratègies com la participació i la responsabilitat

progressives, o bé l'elaboració de projectes comuns que ajuden a recollir i aprofitar les aportacions els nois i noies i contribueixen a potenciar el seu creixements a tots nivells.

Aquest llibre neix de la voluntat de l'antiga Comissió d'Adolescents d'Esplac d'elaborar un document que oferís si no solucions concretes, algunes idees per tal que els monitors, monitores, educadors i educadores d'adolescents puguin tenir certs criteris a l'hora d'intervenir i conduir les seves actuacions en relació als seus grups. Són reflexions fruit de l'experiència viscuda durant anys en els nostres respectius esplais.

Mètode de Truc. Proposta pedagògica per a joves escoltes i guies. Jordi Feu i Giles (2012). Colecció Drecera número 3. Minyons Escoltes i Guies de Catalunya. 120p.

<http://www.escoltesiguies.cat/node/172>

Sinopsis:

La publicació vol ser una proposta de full de ruta perquè els i les joves animadors/es puguin fer bé la seva feina i que aquesta sigui rellevant, plena de sentit i reeixida per als joves d'una branca, Truc, que en aquest mètode es defineix com el punt culminant del procés educatiu a l'escoltisme i el guiatge.

Tercer Segona núm. 24 Monogràfic: El treball amb adolescents a l'esplai **(any 2010)**

El Tercer Segona és una revista sobre associacionisme educatiu editada per Esplac, que pretén promoure la **reflexió pedagògica** i **donar a conèixer les activitats i projectes dels esplais**. El Consell de Redacció en selecciona els continguts però, a l'hora d'elaborar-los, promou la participació dels esplais. Aquesta revista és semestral i té un tiratge d'uns 2.000 exemplars, que es distribueixen a les persones subscriptores, als esplais, a altres entitats, a les biblioteques de la Xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona i a les administracions.

Sinopsi d'aquest monogràfic:

El treball amb adolescents ha estat, és i continua sent un dels grans temes dels esplais, ja que aquest grup de població representa un repte important per als monitors i les monitores.

Des de fa molt de temps, els educadors de grups de joves busquen, inventen i proven maneres diferents perquè els joves vagin a l'esplai, hi participin, el facin seu, estiguin motivats en un projecte comú, etc., sense acabar mai de trobar una resposta clara i generalitzada.

Conclusions del debat sobre adolescents en el marc de la trobada de monitors i monitores (any2011)

"Els adolescents: entre l'esplai i el casal de Joves"

És un repte adaptar el nostre model d'esplai als adolescents, per això aquest curs el treball amb adolescents és una línia de treball d'Esplac. Conceptes com autonomia, treball per projectes, autogestió, participació, necessitats i interessos, motivacions, relleu... hi estan molt relacionats. Cal conèixer-los i reflexionar sobre com ho treballem a l'esplai. Quines són les necessitats dels adolescents i com els donem resposta? És suficient? Quin rol ha de tenir el/la monitor/a del grup d'adolescents? Les mancances/dificultats que tenim a l'esplai amb el grup d'adolescents es poden millorar treballant amb Casals de Joves i viceversa? Com?

Esplac i l'ACJ hem treballat conjuntament aquests aspectes donat l'interès d'ambdues entitats en afrontar el treball amb adolescents complementàriament, explorant les possibilitats de treball i reptes conjunts. Compartint la idea de fons de que l'important es que els joves vulguin seguir fent coses al poble/barri conjuntament, enfortint d'aquesta manera la democràcia a través de la transformació social.

Els i les adolescents necessiten i volen temps per a ells i elles, necessiten autonomia i assumir responsabilitats, és a dir fer coses per elles i ells mateixos, per sentir-se grans. Necessiten sentir-se acceptats i trobar per ells mateixos els seus límits. D'altra banda, necessiten, també, figures de confiança que els guiïn, una persona amb la que poder consultar dubtes que no siguin ni els amics, ni els pares. Els adolescents busquen límits i a l'esplai els troben de la mà del monitor .El monitor esdevé una figura de referència pròxima, que els pot donar una visió diferent del món i de la realitat, a la que donen a la televisió. En aquest sentit, l'esplai orienta als adolescents. Per tant, cal treballar amb adolescents per educar-los en valors diferents als dominants i per continuar el procés del nostre projecte educatiu, que s'inicia a la infància per assolir un model de persona amb uns valors determinats. En aquest sentit el rol dels monitors i les monitores d'adolescents és fonamental. D'una banda ha de tenir clars alguns aspectes clau relacionats amb l'etapa adolescents: la importància que té en relació al relleu a l'esplai, les necessitats educatives dels adolescents i el vincle com a element clau de la relació educativa.

Per tot això, els aspectes més rellevants de treball educatiu amb adolescents són:

- 1. Els joves estan a l'esplai perquè volen i això ha de quedar clar als monitors i monitores.*

2. Cal treballar la participació per transformar la societat i treballar no només a l'esplai, sinó vincular amb altres espais (associacions/barri/poble).

3. Donar-los llibertat perquè son grans.

4. Treballar l'autonomia i fer-ho a partir de projectes.

5. L'esplai es un lloc per fer amistats i generar pertinença.

6. És molt important que els i les adolescents estiguin a gust, per generar vincle amb els monitors i monitores.

7. Cal treballar amb ells i elles per continuar el procés/projecte de l'esplai

8. La figura del monitor/a es molt important, malgrat passar a un segon pla (per l'autonomia que adquireixen els adolescents), ja que es una etapa clau pel seu desenvolupament.

Pel que fa a la relació entre l'esplai i el casal de joves, es reforça la idea de veure els projectes del casal com una oportunitat pel treball a l'esplai i des del casal es veu l'esplai com a una oportunitat d'aprenentatge d'acompanyament dels adolescents.